

DESPRE: «PUMNALE HALLSTATTIENE TÎRZII SAU „PUMNALE AKINAKES”»

Într-o notă accentuat critică, apărută în *ActaMN*, 15, 1978, p. 101—106, îmi exprimam opinia față de unele puncte de vedere și interpretări eronate, pe care C. Buzdugan le emitea în articolul — *Pummale hallstattiene tîrzii pe teritoriul României* — publicat în *Cercetări arheologice*, II, București, 1976, p. 239—273. În *SCIVA*, 31, 4, 1980, p. 623—628, la rubrica *Discuții*, a văzut lumina tiparului răspunsul lui C. B. la observațiile noastre, răspuns intitulat — *Pummale hallstattiene tîrzii sau „pummale akinakes”* —¹.

De la început trebuie menționat faptul că, la inadvertențele flagrante dintre realitatea arheologico-istorică și punctele de vedere exprimate în lucrarea din *CA*, autorul menționat reușește să adauge, prin răspunsul său, altele noi. În același timp găsim în răspuns și afirmații ce se află în totală contradicție cu unele din punctele de vedere susținute în lucrarea din *CA*, afirmații prin care C.B. însuși reușește să ne absolve (sau ne oferă argumente pentru a ne „apăra”) de învinuirile de „subiectivism” pe care ni le aduce. Și, firește, vom folosi din plin aceste argumente ce ni se oferă cu atîta generozitate. Apoi, răspunsul său este astfel formulat încît, acceptînd și chiar mulțumindu-ne pentru unele observații la aspecte minore, să creeze totuși cititorului impresia că în problemele majore criticile noastre sînt nejustificate și deci subiective. Tocmai din acest motiv, adică pentru a păstra imaginea reală asupra întregii discuții ivite, considerăm că e nimerit să prezentăm exact fiecare aspect asupra căruia ne formulam dezacordul, precum și conținutul răspunsului său din *SCIVA*.

Plecînd de la constatarea că în lucrarea din *CA* se discută numai categoria de pumnale de tip akinakes descoperite pe teritoriul României, în nota noastră îi imputam eludarea termenului de akinakes — prin care în literatura de specialitate se designează această categorie — cu atît mai mult cu cît acest termen include în sine și o semnificație ce nu poate fi ocolită. La această observație C.B. răspunde următoarele: „Cît privește obiecția lui V.V. că am eludat folosirea cuvîntului akinakes, ea tradează un proces de intenție care ne este străin” (p. 623). În felul său, C.B. are dreptate cînd afirmă că prin obiecția noastră i-am făcut un proces de intenție căci, de fapt, D-sa nu a rămas nici un moment (în lucrarea din *CA*) numai la stadiul de

¹ Pentru a nu încălca inutil lucrarea cu note, pe parcursul expunerii vom face adeseori trimiterile direct în text. În acest caz, cînd ele se referă la răspunsul lui C.B. din *SCIVA*, se va indica în paranteză numai pagina la care facem trimiterea. Cînd ne referim la articolul D-sale din *Cercetări arheologice*, II, 1976, vom utiliza prescurtarea *CA*. Din dorința de a elimina orice dubii și a oferi cititorului posibilitatea unei verificări rapide a autenticității afirmațiilor, vom indica adesea — contrar uzanțelor — nu numai pagina, ci și rîndul la care ne referim.

intenție, deoarece eludarea termenului îi servea mai departe (vezi CA, p. 265) la enunțarea teoriei proprii (și absolut „originală”!) prin care afirmă, nici mai mult nici mai puțin, decât originea locală a acestui tip de pumnale, cu filiație în „epoca bronzului și etapele hallstattiene anterioare” și că, de pe teritoriul României ele se extind în Ha. târziu „pe vaste spații din Europa centrală și de sud-est”.

Înainte de a arăta în ce măsură în nota de răspuns C.B. își mai menține această teorie — ce s-a dovedit a nu fi de fericită inspirație pentru D-sa — să urmărim răspunsul său la obiecția noastră privind eludarea terminologiei. După C.B., denumirea de *akinakes* pentru această categorie de pumnale „nu este nicidecum obligatorie” (p. 623, r. 14). Pentru a-și susține afirmația, menționează mai întâi faptul că V. Pârvan folosește pentru această categorie denumirea de spade scurte sau pumnale (se citează *Getica*, p. 340—350). Dacă n-ar practica cu atîta consecvență și în răspunsul din SCIVA (ca și în articolul din CA) metoda trunchierii citatelor, C.B. putea să citească — și să citeze — cel puțin următoarele două pagini, adică 351—352 din *Getica*. Ar fi văzut atunci că pentru V. Pârvan aceste spade scurte sau pumnale „sînt obiecte de caracter tipic scitic”, ca și „ritul... înhumării” etc., ceea ce ni se pare că sună cu totul altfel decât originea locală a acestor pumnale, cu filiație în epoca bronzului, cum afirmă C.B.² Ne aflăm deci în fața unei încercări de denaturare deliberată a tezelor lui V. Pârvan, fapt ce poate fi interpretat cel puțin ca o impietate față de memoria marelui istoric.

În continuare (p. 623, r. 15—16) C.B. scrie următoarele: „Preluînd cuvîntul din limba greacă, H. Daicoviciu denumește corect aceste pumnale *akinakai*”. Rezultă din această frază două aspecte foarte importante, pe care le vom evidenția cum se cuvine, deoarece ele oferă tot atîtea exemple de raționament și exprimare contradictorie, ce-i sînt atît de caracteristice lui C.B. În primul rînd e de reținut faptul că D-sa se vede nevoit a recunoaște — abia acum, după apariția notei noastre critice — că termenul corect pentru această categorie de pumnale este cel de *akinakai*. Pentru a respecta însă întregul adevăr, trebuie spus că termenul de *akinakes* (sing., *akinakai* pl.) avea o semnificație foarte precisă în antichitate, vechii greci utilizîndu-l numai pentru designarea acestei categorii de armă de origine și caracter scito-iranice³. Utilizarea unui termen special dovedește că în concepția vechilor greci acest tip de pumnal se individualiza clar, împreună cu originea și caracterul său scito-iranian și din acest motiv l-au designat prin denumirea aparte — cea de *akinakes* — și nu prin termenul general grecesc pentru pumnal, respectiv *μαχαίρα, το μαχαίριδιον*⁴. Cunoșcînd ideea lui C.B. despre originea locală a pumnalelor de tip *akinakes*, devine foarte clar de ce pentru el termenul de *akinakes* „nu este nicidecum obligatoriu”, deși — cum e nevoit pînă la urmă a recunoaște — tocmai acest termen este, totuși, cel corect. Chiar de la începutul răspunsului său C.B. reușește deci să ne convingă, încă

² De altfel, cine a citit articolul lui C.B. din CA și-a putut lesne da seama de faptul că nu există idee emisă de D-sa care să nu fie în totală contradicție cu tezele lui V. Pârvan. Dar despre această contradicție C.B. are grijă să nu scape nici cea mai mică aluzie.

³ Vezi de exemplu A. Bailly, *Dictionnaire grec-français*, p. 59 s.v. *ακινάκης*.

⁴ Vezi *Dictionnaire français-grec*, de Planche — Alexandre — Defauconpret, Paris, 1826, p. 629, s.v. *poignard*.

o dată, de faptul că ceea ce este corect, pentru D-sa „nu este nicidecum obligatoriu“.

Ne vom referi acum la al doilea aspect din care rezultă tot atât de clar modul în care C.B. eludează adevărul. Pentru aceasta redăm încă o dată fraza pe care am citat-o mai sus: „Preluând cuvântul din limba greacă, H. Daicoviciu denumește corect *aceste arme akinakai*“. Rezultă deci din textul citat că *aceste arme* (cărora le recunoaște acum și C.B. denumirea corectă de *akinakes*) au constituit obiectul investigației sale și nu „toate descoperirile de pumnale hallstattiene tîrzii de pe teritoriul României...“ cum afirmă la p. 239 a articolului său din *CA* (în orice caz, nu menționează pumnalele de tip illiric descoperite pe teritoriul României, din care unele se datează și în Ha. D). În răspunsul din *SCIVA* găsim deci (contrar afirmației de la p. 623, r. 7—11) confirmarea justetii obiecției noastre, în care subliniam faptul că eludarea termenului de *akinakes* este cu atât mai gravă cu cît C.B. se ocupă numai de această categorie de pumnale.

În răspunsul din *SCIVA* găsim numeroase alte afirmații, prin care C.B. intră în contradicție, cînd cu realitatea istorică, cînd cu propriile sale postulate din articolul ce-l publică în *CA*. Vom încerca, în limita spațiului disponibil, să ne referim la cît mai multe din ele. Astfel, trimițînd la articolul său din *CA*, el afirmă în răspuns următoarele: „Pe de altă parte, din considerente ce apar limpede în cuprinsul studiului nostru, acestor arme nu le-am zis nici scitice, dar nici getice. *Indiferent de originea lor general iraniană...*“ (p. 624, r. 1—4; sublinierea ne aparține). De fapt această afirmație este total inexactă, deoarece în *CA* (vezi p. 265, r. 7—9) afirmă contrariul, anume originea locală a acestui tip de pumnal. Răstălmăcindu-și acum propriile sale idei, pentru a le da o formă cît de cît credibilă, C.B. nu face decît să se dedice tacit de punctele de vedere exprimate anterior în *CA*. Ne punem deci întrebarea: care din părerile lui C.B. trebuie luată drept bună? Cea din *CA*, unde afirmă originea locală a *akinakes*-urilor, sau pe cea din *SCIVA*, unde vorbește (ca și cînd nici n-ar fi auzit de propria-i idee anterioară) despre „originea lor general iraniană“, recunoscînd totodată că și denumirea corectă este cea de *akinakes*? Și — legat de recunoașterea originii scito-iraniene a *akinakes*-urilor — ne întrebăm în continuare, citîndu-l tot pe C.B.: cum rămîne atunci cu acel *nou* punct de vedere (pe care pretinde că l-a exprimat în *CA*) și cine-și revendică, de fapt, paternitatea lui, dacă însuși C.B. afirmă (p. 624, r. 16) că „nu-i o creație a sa“?⁵

Mai departe (dar tot pe p. 624) C.B. ține să ne ofere un scurt instructaj despre progresele considerabile înregistrate de arheologia românească, mai ales în ultimii ani. Că arheologia românească a înregistrat, mai ales în ultimii ani, progrese considerabile — și adăugăm noi, unanim apreciate în străinătate — este un fapt notoriu și nu era cazul ca C.B. să-și fi luat

⁵ Cine să-i fi sugerat, într-adevăr, acest *nou* punct de vedere? A. Vulpe, cu siguranță, folosește primul pentru acest tip de pumnale denumirea de *akinakes-uri* (a se vedea *MA*, II, 1970, p. 199, r. 3; bazați pe acest considerent, nutrim speranța că nu este împotriva originii lor general iranice). Termenul de *akinakes-uri* (pentru plural), care nu-i pe placul lui C.B., pîrîndu-i-se greoi pentru limba română, îl folosim și noi. Nu ne rămîne deci decît regretul tardiv de a avea numai acum ocazia să-i cerem scuzele de rigoare lui C.B. (bineînțeles și în numele lui A. Vulpe) pentru greutățile de limbă ce i le-am provocat fără intenție.

osteneala să le pună în evidență. Ceea ce pare a-i fi însă mai puțin clar lui C.B. este faptul că nu pe idei și postulate de natura — și valoarea — celor enunțate de D-sa și-a clădit prestigiul, mai vechi și mai nou, arheologia românească. Și pentru a termina cu acest aspect, menționăm că C.B., arătându-se îngrijorat (p. 626, ultimul aliniat), afirmă că i se pare „originală prin paradoxul ei” preocuparea mea de a contribui la mai buna cunoaștere a civilizației autohtone traco-dacice, prin încercarea de a distinge clar aspectele culturii sale materiale, de cele ale enclavei scitice intrusive. Desigur, i-aș putea da un răspuns foarte pe larg la această problemă (prin care pare a-mi oferi lecții de patriotism), și cu siguranță nu i-ar fi pe plac. Mă rezum totuși la o singură observație care, oricum, plăcere tot nu-i va face. Dacă C.B. crede că va reuși să contribuie la mai buna cunoaștere a civilizației traco-dacice, atribuindu-i, de-a valma și fără nici un discernământ, elemente ce se dovedesc străine specificului ei (și care în lumea științifică sînt cvasi-unanim apreciate ca fiind intrusive), atunci se înșală amarnic. A etala idei cel puțin năstrușnice, și a oscila în „susținerea” lor pînă la limita extremă a ridicolului, așa cum procedează C.B., numai act de probitate științifică nu se cheamă că realizezi (poate doar unul de diletantism trecător). Neîfiindu-i la îndemînă argumentele științifice, D-sa a încercat să ne dea lecții de altă natură. Dar, dat fiind tocmai specificul problemei, nu am putut să nu-i dăm răspunsul cuvenit.

Trecem peste pasajele în care C.B. se declară de acord cu unele din observațiile noastre (p. 624, 625, 627). Nu putem trece însă peste maniera în care încearcă să se disculpe. Aflăm astfel că unele erori se datorează dactilografierii (p. 625, r. 6—9), iar altele (piese date greșit sau lăsate... fără datare) „neatenției desenatorului” (p. 627, r. 27) etc. Pînă la urmă își asumă totuși răspunderea pentru erori. Și, plin de delicatețe, ne apare acest gest prin care ia asupra-și greșelile comise de alții în propria-i lucrare.

Ne oprim acum asupra răspunsului privind piesele de la Ciumbud și Archita. În *ActaMN*, 15, 1977, p. 102, observăm că la Ciumbud s-a aflat un akinakes și nu două, cum dorește cu tot dinadinsul C.B. (*CA*, p. 241, nr. 16). În răspunsul său (p. 625) se afirmă că aș fi „în dezacord cu unele informații”⁶. Înainte de a pleda încă o dată, împotriva realității, pentru două akinakes-uri de la Ciumbud, D-sa putea să consulte sau să revadă studiile lui Șt. Ferenczi⁷. Ar fi văzut atunci că, contrar informațiilor și afirmațiilor sale (ale lui C.B.), trimerterile noastre sînt cele exacte. Dealtfel, dacă dorea să fie convingător și obiectiv, C.B. trebuia să indice unde menționează Șt. Ferenczi, autorul cercetărilor, două akinakes-uri la Ciumbud. N-o face însă, pentru simplul motiv că Șt. F. nu face nicăieri o astfel de mențiune.

Să vedem acum, încă o dată — și nu numai pentru C.B. — cum e cu cele două akinakes-uri de la Archita. Dacă urmărea mai atent (și pînă la capăt!) aserțiunea lui M. Roska din *ESA*, 11, 1937, p. 169—170, ar fi văzut

⁶ Curios, dar pentru aceste informații se trimite la A. Vulpe, *Ferigile*, p. 59, n. 114 și nu la lucrarea lui Șt. Ferenczi care, ca autor al cercetărilor, rămîne sursa directă de informare (aceasta trebuia s-o știe și C.B.), A. Vulpe reprezentînd, în acest caz, sursa de mîna a doua.

⁷ Din *ActaMN*, 2, 1965, p. 77—104 (unde se publică tot materialul) și *ActaMN*, 4, 1967, p. 38—39 (unde se eratează această categorie, reprezentată de o singură piesă la Ciumbud).

atunci că, după acest autor, certă e numai descoperirea unei singure piese⁸. Rezultă deci că însuși C.B. ține cu tot dinadinsul să mărească nejustificat, cu două piese, numărul akinakes-urilor descoperite în cadrul grupului scitic din Transilvania. În acest context acuzația strecurată discret de D-sa, cu privire la o pretinsă tendință a mea de a amplifica numărul descoperirilor scitice din Transilvania, apare cu totul gratuită. Ne permitem în consecință a-l asigura, à propos de originalitate și paradox (cum se exprimă la p. 626), că pentru orice cercetător obiectiv și avizat, descoperirea originalului, dar mai ales a paradoxului, în lucrările care-l cultivă, nu constituie o problemă de netrecut.

În legătură cu sabia de tip akinakes de la Dobolii de Jos, ne-am exprimat pe larg părerea⁹ care, firește, este cu totul alta decât cea a lui C.B. Cît despre akinakes-ul de la Brașov, D-sa afirmă că imputându-i atribuirea lui grupului Ferigile, i-aș fi recunoscut „un merit mult mai mare decât este el în realitate” (p. 626, r. 2—3). Remarcăm că, deocamdată, extinderea grupului Ferigile la nord de Carpați este, cum o aflăm chiar de la C.B. (p. 626, n. 20; citat după Vulpe) ipotetică. Pe de altă parte, descoperirea și a altor materiale de caracter scitic la Brașov (unele încă din secolul trecut) este certă. Cît despre meritele pe care și le presupune (bănuim că face aluzie la cele științifice!), să fie sigur D-sa că fiecare le are pe acelea care și le-a câștigat.

Acum despre akinakes-urile de la Ploiești — Triaj. Arătînd (p. 626, r. 15—17) că în raportul lui I. Nestor¹⁰ cu privire la cercetările din acest punct „nu se află nici o mențiune despre vreo descoperire hallstattiană”, constatăm în primul rînd (și subliniem această constatare) că, de fapt, C.B. infirmă total afirmația lui A. Vulpe și anume că aceste pumnale „provin tot din morminte tumulare de incinerare” de tip Ferigile¹¹. În același timp, C.B. uită să mai adauge faptul că I. Nestor menționează în raport cercetarea a opt morminte de înhumare chirchite eneolitice, în restul de tumul nedistrus¹². Dacă va consulta încă o dată, cu atenție, cele două rapoarte, C.B. va găsi cu siguranță și această afirmație a lui I. Nestor (cu atît mai mult cu cît de data aceasta i-am indicat și rîndurile). Plecînd deci de la mențiunea lui I. Nestor, că la Ploiești — Triaj cercetările din 1942—1943 au indicat morminte de înhumare chirchite, eneolitice, presupunem — credem, cu teamei — faptul că pumnalele trebuie să fi aparținut unei sau unor înhumări scitice, făcute cu ocazia unui raid, în care scop s-a folosit mantaua tumulilor eneolitici mai vechi. Dealtfel, presupunerea ne e sprijinită de situații analoge (în-

⁸ Pentru a-și susține punctul de vedere, în afară de M. Roska, citează pe A. Vulpe (*Ferigile*, loc. cit.), obligîndu-ne să menționăm astfel încă o dată — contrar voinței noastre — că în lucrarea sa, A. Vulpe, perpetuînd o eroare a lui W. Ginters, menționează acest akinakes de la Archita (singura piesă certă), din nou, și la Sighișoara.

⁹ În *ActaMN*, 16, 1979, p. 33—34.

¹⁰ Se trimite, fără să se indice nici o pagină, la: *ACMI*, 1943; *Raport asupra activității științifice a Muzeului național de antichități în anii 1942 și 1943*, București, 1944.

¹¹ *Ferigile*, p. 58. De altfel, după această afirmație, ce se află în contradicție cu cea făcută de C.B., Al. Vulpe însuși recunoaște mai jos (pe aceeași pagină) că „Asupra condițiilor de găsiră a pieselor de la Ploiești-Triaj nu cunoaștem amănunte”. Cf. *MA*, 2, 1970, p. 195.

¹² Vezi *Raport asupra activității științifice a Muzeului național de antichități în anii 1942 și 1943*, București, 1944, p. 30, r. 5—9, p. 56 și *ACMI*, 1942, [1943], p. 160.

humări scitice în tumuli mai vechi) ce se cunosc atît la nordul Pontului, cît și pe teritoriul României, la Gurbănești (Ilfov) și în Transilvania la Cipău și Cîmpia Tuzii¹³. Constatăm deci, după C.B., că Al. Vulpe menționează eronat aici morminte de incinerare și, în plus, ambii nu menționează mormintele de înhumare chiruite eneolitice (sau de epoca bronzului, după I. Nestor), care arată clar de cînd datează tumuli.

Aserțiunea lui C.B., că „într-un loc neidentificat“ (p. 626, r. 18) din zonă s-ar fi aflat, anterior săpăturilor lui I. Nestor, și ceramică de tip Ferigile, nu poate constitui un argument în favoarea tezei sale, din simplul motiv că I. Nestor nu menționează în raportul său nici ceramică de tip Ferigile, nici mormintele de incinerare. Cît privește pomenita (de C.B.) ceramică de tip Ferigile, constatăm că singurul lucru cert e că nu se știe de unde provine și că, în orice caz, I. Nestor n-a amintit astfel de ceramică. Și o ultimă mențiune: dacă I. Nestor ar fi avut cel mai mic indiciu despre vreun mormînt de incinerare, cu siguranță că nu avea nici un motiv sau interes să-l tînuiască, așa cum n-a tînuit nici mormintele de înhumare. Dar I. Nestor nu numai că nu afirmă acest fapt, dar nici măcar nu-l presupune. Spre deosebire deci de I. Nestor, care, neavînd vreo dovadă, nu face nici măcar presupuneri, C.B., tot fără dovezi, lansează „certitudini“.

Referitor la tipologie, C.B. recunoaște — firește parțial și numai la erorile prea evidente — justetea observațiilor noastre. Dacă ne oprim totuși și asupra acestui aspect o facem pentru a arăta că D-sa nu scapă nici aici prilejul pentru a denatura realitatea. De altfel, prezentîndu-și atît de contradictoriu propriile sale puncte de vedere, nu ne putem aștepta să le prezinte loial pe ale noastre. Astfel, în răspuns afirmă că i-am fi imputat neclasificarea pieselor ce nu-i erau cunoscute, inclusiv cele pierdute. De fapt îi imputăm cu totul altceva, și anume *excesiva tipologizare*, reflectată în „performanța“ de a fi reușit să obțină 20 (!) de variante din clasificarea a numai 52 piese (din cele 73 pe care le menționa), fapt ce mă făcea să presupun că dacă i-ar fi fost cunoscute toate piesele, ne-ar fi oferit un număr și mai mare de variante. Iată deci pînă unde merge „respectul“ lui C.B. pentru adevăr.

Că tipologia, așa cum a conceput-o (fără să țină cont de elementele operante) nu-i oferă nici măcar lui C.B. un suport cronologic, o dovedesc chiar datările eronate pe care le propune, cum de altfel am arătat în nota din *ActaMN*, 15. Și n-am mai fi revenit asupra „contribuției“ sale la cronologie, dacă n-am fi fost îndemnați de răspuns. Astfel, la p. 627 afirmă că datarea akinakes-ului cu antene de la Cipău, în secolele V—IV, este justă deoarece e conformă cu cea presupusă de N. Vlassa¹⁴. Referitor la această datare a sa, care coboară akinakes-ul de la Cipău pînă la 300 î.e.n., remarcăm că ea contravine nu numai opiniei noastre, ci și a altor cercetători. Astfel, A. Vulpe, în tabelul cronologic din *Ferigile*, p. 99, situează între cca. 580—450 î.e.n. ceea ce denumeste, mai întîi — *Perioada „scitică“*, apoi

¹³ Pentru trimiterile bibliografice necesare vezi V. Vasiliev, în *Apulum*, 14, 1976, p. 29.

¹⁴ Se trimite la *Apulum*, 4, 1961, p. 40. În realitate, necropola de la Cipău, de un evident caracter arhaic, se datează în secolul VI î.e.n. cu precădere în prima lui jumătate.

*Cimitirele „scitice”*¹⁵. Deoarece prin frecvența citatelor C.B. se arată a cunoaște bine cele două lucrări ale lui A. Vulpe, ne miră că n-a observat acest flagrant decalaj cronologic. Cît privește articolul lui N. Vlassa, el reprezintă o lucrare a sa din studenție, elaborată în 1956, care a apărut apoi în *Apulum*. Cunoscînd acest fapt, facem constatarea că ceea ce afirmă N. Vlassa (ca student) în 1956, afirmă, în 1976 (și 1981) și C.B. În această situație, orice alt comentariu asupra valabilității considerațiilor lui C.B., referitoare la tipologia și cronologia pumnalelor de tip akinakes, mi se pare de prisos.

Referitor la modul în care se repartizează akinakes-urile pe teritoriul României, arătăm în nota din *ActaMN*, 15, p. 104—105¹⁶ că, spre deosebire de necropola de la Ferigile, unde s-au aflat numai patru exemplare, în cadrul enclavei scitice din Transilvania (unde numărul mormintelor este aproximativ egal cu cel din necropola de la Ferigile) sînt cunoscutе 32 piese certe. Faptul că în grupul scitic din Transilvania s-au aflat de opt ori ($32:4=8$) mai multe akinakes-uri decît la Ferigile arată clar căruia facies cultural îi este caracteristică această armă. Între timp, prin descoperirea altor patru exemplare (unul în necropola de la Budești, alte trei în cea de la Mărișelu, ambele de caracter scitic)¹⁷, numărul akinakes-urilor din cadrul grupului scitic intracarpatic crește la 36, iar raportul se ridică la 9:1. Pentru C.B. însă (p. 627, r. 3 de jos) aceste „date statistice (exprimate absolut clar prin raportul matematic de 9:1) nu au decît o valoare pur formală”. Încercînd să-și justifice repulsia față de datele reale care, firește, îi infirmă teoriile, D-sa arată că cele patru akinakes-uri de la Ferigile s-au aflat numai în tumuli ce țin de o anumită fază a acestei necropole (p. 628). Trimițînd pentru această afirmație la A. Vulpe¹⁸, C.B. „uită” însă să mai menționeze (deși Al. Vulpe precizează în articolul respectiv) că la Ferigile akinakes-urile apar *numai* în faza a doua și că ele lipsesc cu desăvîrșire în faza I-a — de început — și a III-a a necropolei, faze cărora le aparțin (chiar după afirmația lui C.B.) peste trei pătrimi din mormintele cercetate. Rezultă deci, din chiar constatarea lui C.B., că la Ferigile akinakes-urile (doar 4 la număr) s-au aflat *numai* în faza a II-a a necropolei și că lipsesc în faza I-a și a III-a. Și, plecînd chiar de la constatarea lui C.B., îl întrebăm tot pe D-sa: în ce măsură consideră că această foarte justă și excelentă observație pe care o face (recunoaștem că această situație de la Ferigile ne-a scăpat pînă acum¹⁹) arată că akinakes-urile sînt „la ele acasă” la Ferigile? Am dori de asemenea să știm în ce măsură apariția a, doar, 4 akinakes-uri și *numai* în faza de mijloc a necropolei de la Ferigile — cum ne spune în răspunsul său C.B. — vine să-i confirme propria-i idee despre originea locală („cu filiație în epoca

¹⁵ Orizont cultural căruia, cu trei ani mai tîrziu, în *MA*, 2, 1970, p. 198, îi dă un alt nume, acela de „Grupul Ciumbud” și, odată cu schimbarea denumirii, îi schimbă și apartenența „etică”, considerîndu-l prescitic, dar tot iranian (?!), modificîndu-i deci și data de început în Transilvania, dată care, astfel, nu poate fi mai tîrzie de a doua jumătate a secolului VII î.e.n.

¹⁶ Pentru discuția mai largă la această problemă și trimerile bibliografice, vezi *ActaMN*, 16, 1979, p. 11—16.

¹⁷ Cercetări G. Marinescu; Vezi *ActaMN*, 16, 1979, p. 21, nr. 8 și p. 25, nr. 19.

¹⁸ Anume la articolul din *Dacia*, N.S., 21, 1977, p. 84, inclusiv informații verbale.

¹⁹ Datorită și inversării fazelor de la Ferigile, făcută de Al. Vulpe, inversare despre care nu știm dacă va fi și ultima.

bronzului și etapele hallstattiene anterioare”) a pumnalelor de tip akinakes, idee pe care o etala în articolul din CA²⁰? În orice caz, pentru a-i ușura răspunsul, menționăm că, spre deosebire de necropola de la Ferigile, unde — cum ne-o spune chiar C.B. — akinakes-urile (în număr de patru) apar numai într-o singură fază, *anume cea de mijloc*, în grupul scitic intrusiv din Transilvania ele apar începând cu necropolele cele mai timpurii (Cipău, Aiud, Cristești) și își continuă existența pînă la asimilarea grupului (necropola de la Băița). Prin însăși constatarea sa, C.B. ne scutește deci de necesitatea de a arăta din nou, mai pe larg, faptul că pe teritoriul României akinakes-urile se dovedesc caracteristice numai mormintelor scitice (cum sînt cele din Transilvania intracarpatică și Moldova centrală) și că această categorie general iranică (cum recunoaște în răspuns și C.B.), deci străină, pătrunde numai incidental și pentru foarte scurt timp în cadrul culturii autohtone traco-dacice. Iată deci că atunci cînd încearcă și reușește (sau e obligat!) să privească mai în profunzime unele fenomene, C.B. ajunge uneori și la constatări selective, din care apoi putem desprinde și mai clar ce anume este și ce *nu* este caracteristic culturii autohtone. În orice caz, din această constatare a lui C.B. rezultă absolut clar *un singur* fapt, susținut de noi, și anume că akinakes-urile *nu sînt* caracteristice în cadrul necropolei autohtone de la Ferigile.

Afirmînd în răspunsul său că denumirea corectă a acestui tip de pumnal este cea de akinakes (p. 623, r. 16) și că ele au o origine *general iraniană* (p. 624, r. 4), C.B. recunoaște *de fapt*, chiar de la început, că premisele pe care și-a întemeiat concluziile din articolul publicat în CA sînt eronate, așa cum de altfel îi imputam în nota noastră critică. Iar din premise eronate (bazate și pe raționamente eronate) nu pot rezulta decît concluzii eronate. Dar acest adevăr elementar, la îndemîna oricui, pare a-i fi încă străin lui C.B. sau, în orice caz, dacă nu-i este străin, l-a ignorat cu desăvîrșire, așa cum o dovedesc înseși concluziile sale.

Cît privește considerația sa (p. 623, r. 4—5) că observațiile noastre sînt „vrednice oricînd de dat uitării” (considerație ce sună mai mult a dorință personală), îi răspundem următoarele: firește, dorința D-sale ar avea sorți de împlinire, dar pentru realizarea ei ar trebui să existe, *neapărat*, o condiție, și anume ca lumea științifică să fi uitat deja sau (și acesta este cazul cel mai fericit pentru C.B.) nici măcar să nu fi luat în considerare „postulatele” sale. Numai așa observațiile noastre ar deveni lipsite de obiect și ar fi „vrednice ... de dat uitării”.

După toată discuția²¹, considerăm că e foarte nimerit a încheia această notă cu o observație la pasajul final al răspunsului lui C.B. (p. 628). În

²⁰ Așteptăm deci cu nerăbdare ca C.B. să publice și acele akinakes-uri din epoca bronzului și etapele anterioare ale Hallstatt-ului, pe care le „cunoaște” de pe teritoriul României.

²¹ De fapt, regretăm sincer că C.B. ne-a obligat să luăm din nou atitudine împotriva punctelor sale de vedere. Din parte-ne considerăm discuția încheiată. Totuși, dacă D-sa este de altă părere, îl asigurăm că nu vom comite impolitețea de a nu da curs unei eventuale noi solicitări. Ne exprimăm în același timp speranța că pînă la apariția acestei note, C.B. va avea ocazia să consulte SCIVA, 32, 1, 1981, p. 161—164 și să afle și alte păreri cu privire la felul cum am tratat grupul scitic din Transilvania, inclusiv categoria în discuție.

acest pasaj D-sa își exprimă credința că, după apariția răspunsului său, îmi voi „revizui părerea” (nu precizează care!). Până una alta, am constatat — și am arătat — că, deși o face în mod tacit, C.B. este acela care și-a revizuit, pe ici, pe colo (chiar dacă nu în toate punctele esențiale) „concepția” sa exprimată în CA. Revenind însă la această frază finală a răspunsului din SCIVA, trebuie să acceptăm totuși ideea că nu i se poate nega un anumit umor. Ne vedem obligați totuși a face observația că, într-o lucrare, fie ea și de arheologie, umorul, chiar admitând că ar fi de o ireproșabilă calitate, nu poate suplini lipsa unei minime argumentații științifice, așa cum e cazul la C.B.

VALENTIN VASILIEV

SUR «*POIGNARDS HALLSTATTIENS TARDIFS,*
OU „*POIGNARDS AKINAKES*»

(Résumé)

Dans une note (*Sur l'interprétation des poignards akinakes découverts sur le territoire de la Roumanie*, parue dans *ActaMN*, XV, 1978, p. 101—106) ont été formulés plusieurs observations critiques sur la manière dans laquelle C. Buzdugan (dans son article, *Poignards hallstattiens récents dans le territoire de la Roumanie*, publié dans *Cercetări arheologice*, II, Bucarest, 1976, p. 239—273) présente l'encadrement typologique, chronologique et l'attribution éthno-culturelle de ce type de poignards.

La présente note, rédigée à la suite de la réponse de C. Buzdugan (*Les poignards hallstattiens tardifs, ou „poignards akinakes” — sic ! —* paru dans *SCIVA*, 31, 4, 1980, p. 623—629), signale une série de nouvelles contradictions entre les points de vue soutenus par C.B. et la réalité archéologique-historique.